

FinQ: het nationale onderzoek naar financieel bewustzijn

In de FinQ: het nationaal onderzoek naar financieel bewustzijn van Aegon is eind 2016 en eind 2017 in kaart gebracht wat het financieel bewustzijn en de financiële vaardigheden van Nederlanders zijn en hoe die zich ontwikkelt.

Hierbij is allereerst gekeken naar kennis, houding en gedrag van de Nederlanders op het gebied van financiën en wat die voor effect hebben op hoe ze op dit moment met geld omgaan, of ze geld voor later apart zetten en of ze zich bewust op hun toekomst voorbereiden.

Om meer zicht te krijgen in de achterliggende (psychologische) redenen, is daarnaast gekeken in hoeverre Nederlanders behoefte hebben aan controle (hun financiën op orde hebben en hun uitgaven en risico's beheersbaar houden) en of ze al dan niet een hekel hebben aan het regelen van financiële situatie (geldregelhekel), wat o.a. tot uiting komt in uitstelgedrag, desinteresse of weerzin om financiën te regelen.

Op basis van deze onderzoeken is een Financiële IQ-score (FINQ-score) ontwikkeld. Deze FinQ-score kent de bovengenoemde vijf factoren:

- Financieel bewust en vaardig zijn met geld nu
- Financieel bewust en vaardig zijn in verband met geld straks (bewust en structureel geld opzij zetten)
- Financieel bewust en vaardig zijn in het kader van de financiële situatie later (voorbereiding op pensioen)
- Behoeftte aan controle
- Geldregelhekel

De monitor wordt uitgevoerd door Motivaction die hierbij begeleid wordt door een expertgroep bestaande uit vertegenwoordigers van de Universiteit van Tilburg en Maastricht, Stichting Weet wat je Besteedt en Aegon. Het bestaat uit een kwantitatief onderzoek onder een representatieve steekproef (1482 respondenten). Het is de eerste keer dat een dergelijk onderzoek naar financieel bewustzijn wordt uitgevoerd. Deze monitor wordt jaarlijks herhaald en wordt op de derde dinsdag van januari gepresenteerd.

Resultaten

Nederlanders algemeen (omgang geld nu, straks en later)

Nederlanders en geld nu

- 15% had het afgelopen jaar een mislukt automatisch incasso wegens onvoldoende saldo
- 21% staat soms rood
- 14% heeft het afgelopen jaar geld geleend
- 15% geeft meer geld uit dan er binnenkomt
- 11% heeft het afgelopen jaar producten gekocht op afbetaling
- 19% gebruikt regelmatig geld van spaarrekening om rekeningen te betalen
- 67% vergelijkt aanbieders alvorens een verzekering af te sluiten
- 65% leest de verzekeringsvoorwaarden goed door
- 54% bepaalt vooraf hoeveel maandelijks te kunnen besteden
- 21% heeft afgelopen jaar een betalingsherinnering gekregen
- 74% checkt elke week het saldo van zijn bankrekening
- 25% doet impuls aankopen
- 13% betaalt zijn rekeningen niet op tijd
- 25% houdt zijn financiën niet nauwlettend in de gaten

Nederlanders en geld straks (sparen)

- 57% zet maandelijks geld opzij voor onverwachte kosten
- 29% is het afgelopen jaar meer gaan sparen voor later
- 54% spaart maandelijks een bedrag
- 50% vindt dat hij voldoende financiële reserve heeft
- 83% vindt het belangrijk om spaargeld te hebben voor onverwachte kosten
- 46% spaart voor dingen kopen en leuke dingen doen zoals vakantie

Nederlanders en geld later (pensioenen)

- 73% vindt een goed pensioen belangrijk
- 48% vindt pensioenen moeilijk te begrijpen
- 54% van de Nederlanders kan zich geen voorstelling maken van de hoogte van zijn pensioeninkomen
- 59% van de Nederlanders zegt niet te weten hoeveel inkomen nodig te hebben na zijn pensioen
- 60% van de Nederlanders zegt slecht voorbereid te zijn op zijn pensioen
- 56% van de Nederlanders zegt zijn pensioen niet goed geregeld te hebben
- 54% van de Nederlanders zegt pensioeninformatie niet goed door te lezen

Nederlanders en het hekel hebben aan en tijdig regelen van hun financiën

- 22% heeft een hekel aan het bijhouden van zijn financiën
- 29% houdt zich liever helemaal niet bezig met zijn financiën
- 18% stelt het regelen van financiën vaak uit
- 10% heeft vaak geen idee hoeveel geld er op zijn betaalrekening staat
- 57% vindt het niet leuk om met geld bezig te zijn
- 34% denkt dat Nederlanders over het algemeen hun geldzaken goed regelen
- 62% vindt andere Nederlanders te korte termijn denker als het gaat om geld
- 32% vindt dat Nederland te veel bezig is met geld

Nederlanders en hun behoefte aan geld controle

- 85% wil controle over zijn financiën
- 83% haalt voldoening uit het op orde hebben van zijn financiën
- 78% wil zijn financiële risico's zo klein mogelijk houden
- 81% vindt het belangrijk te weten hoeveel hij uitgeeft

Nederlanders over financiële hebzucht

- 33% zegt altijd meer te willen
- 25% vindt zichzelf hebberig
- 19% denkt bij het kopen van iets nieuws meteen alweer aan het volgende dat ze willen hebben

Nederlanders en de FINQ score

De FinQ-score voor Nederland is in 2017 nagenoeg gelijk aan die van 2016. De verschillen tussen 2016 en 2017 zijn miniem. Het enige verschil is dat de behoefte aan controle licht is afgenomen en Nederlanders in 2017 iets meer bezig zijn met geld voor later. Over het algemeen zijn ouderen nog steeds veel financieel bewuster en financieel vaardiger dan jongeren, al is er wel een lichte verbetering zichtbaar bij 25 t/m 44-jarigen, waarbij de verandering bij de groep 25 t/m 25-jarigen het grootste is.

Wanneer naar de vijf criteria wordt gekeken zijn er echter wel degelijk veranderingen te signaleren.

Op korte termijn (nu)

Nederlanders zijn – algemeen bezien - voor wat hun financiële situatie op korte termijn redelijk in balans. De jongere leeftijdsgroepen (tot 55 jaar) zijn echter vaker uit balans dan de oudere groepen. Opvallend is wel dat laagopgeleiden in 2017 hun balans verloren hebben en ook de balans van beneden modale inkomens onder druk staat. Mannen zijn ook duidelijk minder in balans dan vrouwen.

Voor straks (sparen)

Als het over geld voor straks (sparen) gaat, is er gemiddeld genomen weinig veranderd t.o.v. 2016. Maar als je naar specifieke groepen kijkt zijn er wel degelijk veranderingen. Mannen zijn hier duidelijk minder mee bezig dan vrouwen. En waren jongeren tot 24-jarigen in 2016 nog een van de groepen die het meest bespaarden, in 2017 zijn zij teruggezak tot ver onder het gemiddelde. Het meest wordt gespaard door Nederlanders die (boven) modaal verdienen en die een hogere opleiding hebben (dit hangt sterk met elkaar samen). De boven-modalers zijn wel iets minder gaan sparen. Bijna alle leeftijdsgroepen zijn minder gaan sparen, met uitzondering van de 25 tot 44-jarigen.

Voor later (pensioenen)

Uit de monitor blijkt dat Nederlanders vinden dat ze - als het om geld gaat – vooral aan hun financiële situatie op de korte termijn denken. Wel is de aandacht bij alle groepen Nederlanders toe genomen, alleen niet bij vrouwen. Terwijl mannen juist meer bezig zijn met geld voor later. Daarnaast neemt de aandacht voor later bij Nederlanders met een hoge opleiding, met een modaal of bovenmodaal inkomen en bij 55 tot 64-jarigen toe. Vooral bij de modaal verdiener is het verschil groot.

Hekel aan regelen van geldzaken

Jongeren hebben duidelijk meer hekel aan het regelen van hun financiële zaken dan 65-plussers. Ook Nederlanders met een modaal of beneden modaal inkomen hebben meer hekel aan het regelen van financiën dan gemiddeld. Opvallend is wel dat de hekel bij jongeren en dan vooral bij 25 t/m 34-jarigen en bij de lagere inkomens wel sterk is afgenomen en de hekel bij ouderen en dan vooral bij 65-plussers en bovenmodaal verdieners juist is toegenomen. Het opleidingsniveau blijkt wel van invloed: de hekel is vooral bij lager opgeleiden sterk afgenomen.

Behoeftte aan controle

Nederlanders met een beneden modaal inkomen en met laag opleidingsniveau hebben een hogere behoefte aan controle over hun financiële situatie. De behoefte van mannen aan controle is afgenomen en zij hebben nog steeds minder behoefte aan controle dan vrouwen maar het verschil is sinds 2016 wel kleiner geworden, omdat vrouwen ook minder behoefte aan controle hebben gekregen. De behoefte aan controle neemt overigens bij bijna alle Nederlanders af, behalve bij de 25 tot 34-jarigen en de modaal en bovenmodaal verdienenden. Jongeren t/m 24 jaar en hoogopgeleiden hebben het minst behoefte aan controle. De behoefte aan controle onder deze groep jongeren is zelfs sterk afgenomen. Ook de behoefte aan controle is met name onder de 45 tot 54-jarigen sterk afgenomen, maar neemt ook al af bij 35 t/m 44-jarigen.

Financieel IQ

FinQ en Controle

Mensen met een lage FinQ-score denken dat ze minder behoefte aan financiële controle hebben dan de gemiddelde Nederlander. Opvallend is dat meer dan de helft van deze groep inschat dat zij hun financiële situatie net zo goed onder controle houden als de gemiddelde Nederlander; dit percentage ligt overigens bij mensen met een hoge FinQ-score beduidend hoger. Zij willen graag de risico's zo laag mogelijk houden.

FinQ en rondkomen

Mensen met een lage FinQ-score hebben beduidend meer moeite om rond te komen met hun huidige inkomen. Opvallend is dat zij het overzicht van hun financiën 'in hun hoofd' bijhouden en hiervoor beduidend vaker geen of minder hulpmiddelen, zoals internetbankieren, huishoudboekjes, Excel-overzichten en kasboekjes gebruiken als mensen met een hoog financieel IQ. Mensen met een lage FinQ-score kiezen bij financiële tegenvallers voor roodstaan (25%), extra uren werken (23%), rekeningen niet of later betalen (20%), geld lenen van familie of vrienden (19%), bezittingen verkopen of verpanden (15%), familie of vrienden vragen om hen geld te schenken (7%), betalen via een creditkaart (8%) of een lening afsluiten (6%). Mensen met een hoger FinQ kiezen vooral voor bezuinigen (67%) of geld opnemen van een spaarrekening (64%).

Een aantal Nederlanders met een lage FinQ-score hebben de afgelopen jaren al een aantal maatregelen genomen, zoals zuiniger leven, spaargeld gebruiken, minder op vakantie, staan, rood staan, meer uren gaan werken.

FinQ en financieel bewust gedrag

Wanneer Nederlanders met een lage FinQ-score wordt gevraagd in hoeverre ze bewust bezig zijn met hun financiële situatie, geeft 19% aan dat ze geen rekening houdt met de toekomst, 62% dat ze niet verder dan 10 jaar vooruitkijkt en slechts 7% dat ze rekening houdt met de toekomst en langer dan 10 jaar vooruitkijkt. Van de Nederlanders met een hoog Financieel IQ kijkt 55% niet verder dan 10 jaar vooruit en 40% langer dan 10 jaar en zijn hiermee bewuster bezig met hun financiële situatie.

Invloed van psychologische factoren

Naast de FinQ-score is ook in kaart gebracht wat de twee psychologische factoren los van elkaar voor invloed hebben op het financieel bewustzijn.

Criterium: Behoeftte aan controle

Als we mensen met een hoge behoefte aan controle vergelijken met mensen met een lage behoefte aan controle dan valt op dat mensen met een hoge behoefte aan controle:

- Vaker een inkomen beneden modaal hebben (44% vs. 34,2%)
- Vaker internetbankieren (73,6% vs. 62,8%), een zelfgemaakt overzicht, bijv. Excel (26% vs. 22% gemiddeld), een papieren kasboekje (19,4% vs. 7%) of een digitaal huishoudboekje (3,3% vs. 16% gemiddeld) gebruiken
- Vaker geld opnemen van een spaarrekening als ze meer uitgaven dan inkomsten hebben (58% vs. 46,3%) i.t.t. mensen met een lage behoefte aan controle die in dergelijke situaties meer gaan werken (21,2% vs. 14,6%) of geld gaan lenen (13,9% vs. 7,6%)

Als je hen vraagt aan te geven op een schaal van 1 tot 10 hoe zij zich voelen dan geven mensen met een hogere behoefte aan controle aan dat zij:

- Zich gelukkiger in de liefde (7,4 vs. 6,7 gemiddeld), in hun werk (6,9 vs. 6,5), met hun inkomen (6,8 vs. 5,9), met hun huis (7,9 vs. 7) en met hun sociale contacten (7,3 vs. 6,7) voelen
- Zich financieel gelukkiger voelen (5,3 vs. 4,5) en verwachten dat ze ook financieel gezonder zijn als ze met pensioen gaan (5,2 vs. 4,6).

Opvallend is daarnaast dat mensen met een lage behoefte aan controle zelf aangeven meer risico's in het algemeen (5,4 vs. 4,7) en op het gebied van financiën (4,7 vs. 3,2) bereid zijn te nemen.

Criterion: Geldregelhekel

Als dezelfde vragen gesteld worden gekoppeld aan de vraag of men een hekel heeft aan het regelen van financiële zaken, dan blijkt dat mensen die weinig hekel hebben aan het regelen van geld:

- Vaker internetbankieren (73,5% vs. 70%) gebruiken of een zelfgemaakt overzicht, bijv. Excel (28,4% vs. 17,6%) of een papieren kasboekje (16,3% vs. 7,6%) bijhouden. Mensen met veel hekel aan het regelen houden vaker een overzicht in hun hoofd bij (24,3% vs. 14,3%)
- Vaker geld opnemen van een spaarrekening als ze meer uitgaven dan inkomsten hebben (60,1% vs. 48,4%) i.t.t. mensen dan mensen die wel een hekel hebben aan het regelen van financiën. Deze laatste groep verkopen vaker bezittingen (13,4 % vs. 7,5%), lenen vaker geld (16,7% vs. 5,2%), sluiten vaker een lening af (4,2% vs. 1,4%), vragen vaker familie om een schenking (7,8% vs. 1,9%), staan vaker rood (22% vs. 13,1%) of betalen rekeningen later of helemaal niet (15,4% vs. 5,7%).
- Zich gelukkiger in de liefde (7,5 vs. 6,7), met hun werk (7,1 vs. 6,4), met hun inkomen (6,9 vs. 5,9), met hun huis (7,8 vs. 7), met hun sociale contacten (7,3 vs. 6,8) en met hun gezondheid (7,1 vs. 6,6) voelen
- Zich financieel gezonder (5,4 vs. 4,5) voelen en verwachten dat ook financieel gezonder zijn als ze met pensioen gaan (5,3 vs. 4,5)

Ook hier geldt dat mensen die veel hekel hebben aan financiën bereid zijn risico's in het algemeen (5,4 vs. 4,9) of ten aanzien van hun financiën (4,5 vs. 3,7) te nemen.